

Doc. PhDr. Marie Černá, CSc.
oponent

Oponentský posudek disertační práce
Mgr. Pavla Zikla

**„KOMPLEXNÍ PÉČE O DĚTI
S KOMBINOVANÝM MENTÁLNÍM A TĚLESNÝM POSTIŽENÍM“**

Předložená disertační práce je zaměřena na stále živou a v oboru speciální pedagogika dosud nedostatečně řešenou problematiku tzv. kombinovaného postižení. Jde o téma vysoce *aktuální*, zvláště v současném období stále probíhající a ne zcela dokončené reformy českého školství a s ní související vzdělávání žáků se speciálními potřebami, včetně integrace těchto žáků do běžných škol. Práce je významná i proto, že přináší náměty na zkvalitnění speciálně pedagogické intervence z hlediska ucelené (komplexní či komprehensivní) rehabilitace. Vychází z realizovaných výzkumů a jejich závěrů a přináší tak náměty využitelné jak v teorii daného boru, tak i v legislativě a ve školní praxi.

Domácí i zahraniční zdroje poznání jsou v disertační práci plně využity a zpětně obohaceny o nové poznatky získané zde interpretovanými závěry výzkumů, ale i dobře zpracovanými komentáři a diskusemi. Jak z podrobného zpracování získaných výsledků vlastních výzkumů, tak i z množství prostudovaných a náležitě využitých literárních zdrojů vyplývá, je autor ve zvolené problematice plně kompetentní. Kromě toho prokázal, že dovede s daty pracovat na úrovni, která je pro disertační práce žádoucí.

Práce o celkovém rozsahu 180 stran textu je doplněna osmi ilustrujícími přílohami a seznamem literatury, který obsahuje 103 titulů. Přehled literatury ukazuje na minimální počet prací přímo se zabývajících problematikou kombinovaných vad; v podstatě jde o jeden zahraniční titul, dva články autorovy a čtyři diplomové práce, které vznikly pod jeho vedením a byly obhájeny na PdF UKH 2008. Z toho vyplývá velká náročnost vyhledávání poznatků v odborné literatuře. Práce má také náležitou logickou strukturu; je rozdělena na dvě hlavní části: teoreticko-metodickou a empirickou. Rozpracování do jednotlivých kapitol je přehledné a zpracovávaná temata na sebe navazují, takže text je souvislý a dobře čtivý. Po stránce formální je práce na vysoké úrovni (vyjma několika drobných překlepů či snad gramatických chyb?), tabulky a grafy (v empirické části) jsou zcela přehledné a náležitě komentované.

Disertace splnila stanovený *cíl* (uvedený na str. 9);

- a) teoreticky vymezuje pojem kombinované postižení,
- b) charakterizuje komplexní péči o děti s kombinovaným mentálním a tělesným postižením,
- c) podrobně popisuje a analyzuje současný stav vzdělávání těchto jedinců (integrovaných v běžných školách i vzdělávaných ve školách speciálních),
- d) srovnává oba typy uvedených škol, vymezuje jejich výhody i nevýhody pro žáka (tzv. silné a slabé stránky).

Takto stanovený cíl je adekvátně rozpracován do dalších podrobností v rámci jednotlivých uvedených oblastí.

Zvolené metody disertace jsou zcela adekvátní jak danému tematu, tak stanoveným požadavkům na práce tohoto druhu. Jsou obsaženy v empirické části práce v kapitole nazvané metodika výzkumu (str. 91 a str. 133). Zde byly použity klasické metody pedagogického výzkumu (autor používá termín „průzkum“ – proč?), tj. dotazník, rozhovor a pozorování. Použitými metodami byly získány významné výsledky, které jsou dopodrobna rozpracované a z nich vyplývající závěry uvedené. Další z použitých metod se týkají druhé velké části provedeného výzkumu, ve které autor předkládá kasuistické sondy a komparaci vzdělávání sledované skupiny v běžných a speciálních školách. Jde o metody případové studie s použitím dlouhodobého pozorování, nestandardizovaných i standardizovaných rozhovorů a analýzu dokumentů. I zde získané výsledky jsou velmi zajímavé a přinášejí nové poznatky.

Výsledky disertace jsou obsaženy v celkovém závěru (str. 180), ale i v dílčích závěrech a vhodně volených komentářích. Získané *poznatky* odhalily rizika (slabá místa) při vzdělávání žáků s kombinovaným mentálním a tělesným postižením, zejména při jejich vzdělávání formou individuální integrace. Výzkum prokázal, že učitelé a školy nejsou dostatečně připraveni na značné nároky, které uspokojování edukativních i rehabilitačních potřeb žáků s kombinovaným postižením vyžaduje. Rovněž nový je akcent na zvyšování odborného vzdělání pedagogů v oblasti léčebné rehabilitace tak, aby mohly být i ve škole využity běžné i specifické postupy, metody a techniky (jejich výčet a rozpracování uvedeno na str. 54 ad.)

Ze shora uvedeného vyplývá, že disertační práce má *význam* jak pro zkvalitnění podpory poskytované ve školách žákům s kombinovaným postižením, tak i pro teorii speciální pedagogiky, kterou obohatila o hlubší pohled na problematiku kombinovaného

postižení. Její společenský i teoretický význam je nesporný. Podle mého soudu práce Mgr. Pavla Zikla splňuje podmínky kladené na disertační řízení a *doporučuji* ji k obhajobě.

Následující poznámky/připomínky jsou dány autorovi k hlubšímu zamyšlení, příp. mohou posloužit jako temata odborné diskuse:

1. Ztotožňuji se s autorovým terminologickým výkladem a příklonění se k pojmu „osoba/žák s kombinovaným postižením“ i s akcentem na vytváření vztahů, spojování, skládání atd. Vítám uvedení názorů prof. Sováka, který za podstatné považoval hledisko metodické (tedy speciálně pedagogické) a ne etiologické (používané zvláště v medicíně). K tomu dvě otázky: Zná autor práce Aleny Eisové o kombinovaných vadách? Pokud ano, jaký je jeho názor na ně. Druhá otázka: Jak autor vnímá dominanci jedné z vad obsažených v konkrétní kombinaci?
2. Jaký je autorův názor na kategorizaci osob s kombinovaným postižením podle Vaška (2003)? Proč právě (pouze) tyto tři skupiny? Kategorizace, kterou P.Zikl uvádí (str. 16) je promyšlená a má mnohem širší záběr.
3. Na základě čeho se autor domnívá, že práce s člověkem s vrozenou vadou sluchu, který v průběhu života přišel o zrak bude „nesrovnatelná“ s prací se slepohluchým od narození? Bude snažší nebo naopak?
4. Jak autor chápe termíny ucelená-komplexní-komprehensivní-holistická rehabilitace či přístup? Jsou to synonyma?
5. Na str. 38 je uveden obor rehabilitační a fyzikální lékařství. Vzdělávání fyzioterapeutů se uskutečňuje i v jiných programech vysokoškolského studia. Jsou autorovi známy?
6. Jaký je názor Mgr. Zikla na možnost sloučení obou typů asistentů (asistent osobní a asistent pedagoga) do jednoho (asistent) právě při práci se žáky s kombinovaným postižením?
7. Jak by bylo možno konkrétně uplatnit týmovou spolupráci učitel-fyzioterapeut ve škole s ohledem na žáky s kombinovaným postižením? Jsou autorovi známy modely týmové spolupráce? Které by byly vhodné pro uvedenou populaci žáků?
8. Termín „větší“ děti (str. 63) by bylo třeba nahradit – čím? Nejde přece o velikost, výšku dítěte.
9. V teoretické části je značný prostor věnován rehabilitaci se všemi podrobnostmi, jak může učitel uplatnit specifické metody léčebné rehabilitace ve své práci s dítětem. Hlavní činností učitele je však jeho činnost edukační. Proč se jí autor nevěnoval i v teorii? Jistě měl své důvody, které by mohl uvést.
10. Doporučuji, aby autor uvedl vzájemné vazby obou v práci interpretovaných výzkumů a vyjádřil jejich (společný) závěr pro speciálně pedagogickou intervenci ve prospěch žáků s kombinovaným mentálním a tělesným postižením.